

modum de medio tollat, ut homines eo die peccantes faciat.

XXXIX. Denique, in ipsis verbis textus duo ponderanda sunt, quæ videntur persuadere non eodem sexto die peccasse. Alterum est quod dicitur capite primo quod antequam clauderetur dies sextus vidit Deus cuncta, quæ fecerat et erant valde bona, et statim subjungit: *Et factum est vespere et mane dies sextus.* Quomodo in ipsa terminatione diei sexti erant cuncta valde bona, si in eodem temporis articulo consummabant tam grande malum ipsi primi parentes, qui inter res visibiles erat præcipuum opus manuum Dei? Alterum est quia capite tertio serpenti inquirenti, cur non comederent de omni ligno paradisi, respondit mulier: *Ex omni ligno paradisi vescimur, de fructu vero ligni, quod est in medio paradisi, præcepit nobis Deus, etc.* ubi illud verbum vescimur, non solum significat jus et potestatem vescendi, sed etiam usum et consuetudinem, seu actum ipsum comedendi prout facere solebant. Unde Augustinus dicit xi de Genesi ad litteram cap. xxxi: « Quod mulier innoxium putavit fructum illius arboris vetitæ, quia tale existimavit pomum in illa arbore, cujus generis poma in aliis arboribus innoxia senserant; quod esse non poterat, nisi de aliis gustassent, idque non una, aut altera vice, sed sæpius. Certe si nihil senserunt nec experientiam habuerunt primi parentes deliciarum paradisi, sed immediate cucurrerunt ad arborem vetitam, ut eodem die ejicerentur, vix possent perpendere tantam infelicitatem, si felicitate illius experientiam haberent. Denique, quando Deus posuit custodiam Cherubim et flammæ gladium ad custodiendam viam ligni vitæ dixit: *Ne forte mittat manum suam et comedat de ligno vitæ et vivat in æternum,* ergo suppo-

nebat, quod ipsi primi parentes bene sciebant semitas paradisi, et ubi possent invenire lignum vitæ, ergo perambulaverant paradysum et illo fructu fuerant, atque experientiam habebant; quod tam brevi tempore sicut est unius, aut duarum horarum fieri non poterat.

XL. Quanto autem tempore vixerint in paradiso, si sexto die ejecti non sunt? Nihil certi affirmari potest, sed totum est divinare, licet diversi conati sint diversos dies, aut plures etiam menses assignare. Sed cum nullum solidum fundamentum in hoc magis quam in illo inveniamus, otiosum videtur de hoc disputare. Sane non diu permansisse suadet, tum dæmonis invidia, quia festinabat hominem perdere, non tamen eadem hora vel die, quia nondum assueverat Adam amori, et blanditiis mulieris, sine quibus non poterat diabolus præsumere tanto viro et tantis Dei donis abundanti persuadere se posse tale nefas, nisi delinitus uxoris blanditiis, illud inconveniens et peccatum devoraret. Ad hoc autem ut homo ita esset deditus uxori, aliquod tempus communicationis et convictus requirebatur, non unius aut duarum horarum spatium sufficiebat. Tum etiam quia illo amore crescente, etsi sine motibus libidinis, non diu mansissent sine opere generationis, cum tamen communis sententia sit virgines de paradiso exiisse. Quod autem aliqui sancti patres etiam affirmant jejunos fuisse usquequo comederunt de ligno vetito, non intelligitur de jejunio naturali, dixit enim mulier: *Ex omni ligno vescimur,* sed de jejunio temperantiæ in abstinendo a fructu vetito, et non laxando in hoc fræna gulæ. Cætera argumenta contra nostram sententiam non magni ponderis sunt.

QUÆSTIO LXXIII.

DE HIS QUÆ PERTINENT AD SEPTIMUM DIEM.

TEXTUS.

Complevitque Deus die septimo opus suum quod fecerat, et requievit ab universo opere quod patrarat, benedixitque Deus diei septimo et sanctificavit illum.

NOTANDA CIRCA HANC QUÆSTIONEM.

Tres actiones assignat Scriptura Deo in hac septima die, quas sigillatim considerat S. Thomas. Prima est, complere opus suum quod fecerat. Secunda, requiescere ab universo opere a se facto. Tertia, benedicere diei septimo et sanctificare illum.

Quod attinet ad primam actionem complendi opus suum, est advertendum, quod dupliciter potest intelligi quod aliquid compleatur. Uno modo faciendo in aliqua re aliquid quod adhuc illi deest, et sic indiget compleri, id est, integrari atque ita tunc idem est complere atque integrare et perficere, seu ultimam manum admovere. Alia modo dicitur aliquid compleri per negationem operis, scilicet quia jam res aliqua non indiget aliquo quod sibi addatur, et sic per ipsam cessationem et negationem addendi dicitur compleri, sicut quies dicitur complere motum, quia non restat ulterius ad quid moveatur, sed cessat acquirere. Et similiter potest aliquid compleri vel intrinsece in se, vel extrinsece in suis effectibus, aut operationibus. Hoc ergo universum dicitur compleri die septima negative et extrinsece, die autem sexto intrinsece. Nam in die sexta ultima manus est admota no-

vis operibus faciendis, ita quod ultimæ species factæ sunt. Et sic quasi duravit motus, seu acquisitio novarum specierum tota illa die. In die autem septimo nulla species facta est de novo (etsi aliqui putent hac die Evam creatam, licet etiam hoc dato, illa non esset totaliter nova species) qui nulla legitur facta hac die. Et sic septima die fuit complementum extrinsecum hujus motus, et acquisitionis per quietem, et cessationem ab operibus, non per additionem alicujus quod deesset ad integritatem totius. Similiter sexta die completum est universum intrinsece quoad suam integritatem, et compositionem eorum ex quibus perfecte constat, die autem septima completum est in extrinsecis, scilicet in affectibus, et operationibus, quia deinceps incœpit propagatio, et multiplicatio, et administratio totius creaturæ, et universi quod fecerat, et fixum atque immobilem statum mundus accepit quantum ad ipsum ordinem effectuum faciendorum.

II. Circa secundum quod est quies Dei cum dicitur, quod requievit ab universo opere quod patrarat, consideranda est, quod quies vel opponitur motui, seu acquisitioni termini, vel opponitur labori et defatigationi, quæ in nobis ex motu sequitur. Ut quies opponatur labori, oportet habere aliquid in quo gaudeat, et quiescat, et sic dicitur quies esse in aliquo. Ut autem opponatur motui, sufficit quod pervenerit ad terminum, et cesset ab ulteriori acquisitione, et sic non dicitur quiescere in motu, sed quiescere a motu, quiescet vero in termino, quia in eo sistit, et sic Deus in termino isto quievit, quia fixum, et immobilem ordinem consummavit deinceps servandum in hoc universo. Deus ergo non dicitur quiescere in suis operibus, seu creaturis primo modo, quia Deus non habuit laborem, vel defa-

figurationem, neque gaudium, et fruitionem accipit ex creaturis, sed ex se ipso qui est infinitum, et inerrabile bonum. Secundo autem modo requievit Deus cessando novas creaturas facere, et ab illis, seu a productione tamquam a motu tendente in earum acquisitionem requievit in se ipso. Unde signanter Scriptura non dicit quod requievit Deus in opere suo, sed requievit ab universo opere quod patrarat. Et requies Dei in se ipso est æterna et ab æterno, sed post opera condita, seu ab operibus conditis requiescere in se, hoc fuit temporale, et inceptum hac septima die, qua cessavit motus, id est, novarum specierum productio, et acquisitio, et sic patet quod non cessavit Deus ab operando absolute; sed ab operando de novo ea quæ pertinent ad constructionem, et primam institutionem hujus universi, non autem e conservatione illius, et propagatione, atque administratione; sicut dicitur quiescere rex, quando habet regnum suum acquisitum, et sine bellis, seu motibus, licet tunc operetur in administrando regno et conservando. Et hoc ipsa Scriptura significat dum in hoc capite secundo dicit: *Quod benedixit Deus diem septimum, eo quod in ipso cessaverat ab universo opere quod creavit Deus ut faceret*: et Christus Dominus, Joan. v: *Pater meus usque modo operatur, et ego operor*. Ergo illa cessatio operis non fuit ut nihil amplius faceret, sed ut nihil amplius totaliter novum faceret.

III. Circa tertiam actionem, scilicet benedictionem et sanctificationem, dicitur quod benedictio in Deo potest referri, et ad largitionem alicujus doni quod benedicendo confert, vel ad approbationem alicujus rei jam factæ, quia perfecta, et consummata est, nec enim Deus benedicit gratias agendo sicut nos bene-

dicimus Deum, aut aliquid impetrando, sicut nos benedictionem a Deo postulamus pro aliis rebus, sed benedicit, aut rem factam approbando, seu bonam dicendo, aut rei faciendæ donum aliquod tribuens ut fiat. Et utroque modo diem septimum benedixit tum respectu rei factæ, quia jam consummata erat tota universi constructio, et compositio, et sic approbavit, laudavit, et benedixit hunc diem in quo vidit omnia consummata, sicut nos benedicimus diem quo aliquid valde magnum, aut desideratum consecutum vel consummatum videmus. Tum etiam benedixit diem septimum respectu rei faciendæ, quia in omnibus creaturis exinde cœpit multiplicatio et propagatio, quod est donum et beneficium Dei ex illa die largitum, confirmatum, et executioni datum.

IV. Sanctificatio autem illius diei intelligi potest, vel quia destinata est specialiter ad cultum Dei, vel quia significavit rem aliquam, vel quia in illo aliquid peculiaris sanctitatis Deus operatus est, sicut sancti fuerunt dies illi, quibus Christus Dominus speciale aliquod mysterium redemptionis, et sanctificationis nostræ operatus est. Primo modo verificatur sanctificatio sabbati, non quia lege positiva tunc præceperit Deus diem illum observari, et coli, id enim factum est longo tempore post in lege scripta, sed quia ipsa consummatio operum divinorum, et tantorum beneficiorum collatio, tunc consummata, et completa ad cultum Dei maxime homines inducebat, et excitabat, et sic proposita videtur a Deo ipsi Adam, licet non præcepta pro tunc. Secundo modo sanctificarum est sabbatum, quia æternam requiem futuram designabat, ubi totius sanctitatis erit consummatio. Unde Apostolus ad Heb. iv dicit: *Relinqui sabbatismum*

populo Dei, qui enim ingressus est in requiem ejus, etiam requievit ab operibus suis, sicut a suis Deus: et subdit: *Festinemus ergo ingredi in requiem illam, etc.* Ergo sabbatismus, seu requies Dei requiem illam significavit in quam festinandum nobis est ingredi, quæ est æterna requies. Quod etiam dixit Augustinus epist. cxix, cap. ix: « Illa, inquit, requies Dei, requiem sine fine significat. » Tertio modo dici potest sanctificasse hunc diem, quia licet cessaverit a condendis novis creaturis, tamen exinde administravit eas referendo per earum operationes creaturas ad se, quod est magnum documentum sanctificationis, et cultus hominibus præbere.

V. An vero aliquam specialem sanctitatem supernaturalem hac die creaturis rationalibus contulerit, v. g. Angelis sanctis glorificationem aut eos omnes in sanctitate conservaverit, ut specialiter ipsum hac die laudarent, et jubilarent omnes filii Dei, omnino incertum est. Nam licet de Angelis bonis communiter dicatur durasse eorum via unico tantum instanti, tamen an instans hoc responderit omnibus sex diebus formationis mundi, incertum est, licet possibile sit. Quod etiam duraverint omnes Angeli in gratia pro primo instanti suæ creationis, ita ut illud instans correspondeat septem his diebus (ut verificetur in toto rigore, quod die sexto vidit Deus cuncta quæ fecerat, et erant valde bona: et si cuncta erant tunc valde bona, ergo adhuc nullæ creaturæ erant malæ) tamen hoc est omnino divinare, et sic affirmari a nobis non potest. Certe D. Thomas in hac quæstione LXXIII, art. i ad. iii, numerans ea quæ præcesserunt in sex primis diebus, et sic postea non sunt totaliter de novo facta dicit: « Quod gloria spiritualis præcessit secundum similitudinem in Angelis. » Et sic sentit

ante septimum diem fuisse aliquos glorificatos, et consequenter alios damnatos. Quod oportet affirmari ab eis qui dicunt primos parentes sexta die peccasse, si quidem ex diaboli suasionem peccaverunt. Sed hoc est minus certum, quam quod Angeli ante sextum diem glorificati sunt; et sic de Angelis nihil certi statuimus.

QUÆSTIO LXXIV.

DE OMNIBUS SEPTEM DIEBUS IN COMMUNI.

NOTANDA CIRCA ISTAM QUÆSTIONEM.

I. Restant difficultates quædam circa omnes istos dies, et circumstantias eorum, quæ D. Thomas in ista ultima quæstione colligit, ut plenissime omnia expediret, quæ ad opificium istorum dierum pertinent. Et considerat seu reducit omnes difficultates ad tria. Primo, ad sufficientiam istorum dierum, ita quod plures, nec pauciores requirebantur. Secundo, ad eorum distinctionem et diversitatem, videlicet an fuerint plures dies naturales, sicut isti quos modo habemus, an unus tantum. Tertio, ad modum, et circumstantias quibus narratur in Scriptura mundus esse factus.

II. Circa primum, vix restat difficultas aliqua suppositis omnibus quæ supra explicavimus. Nam accommodatio omnium operum plene, et sufficienter his sex diebus disponitur, ita quod nec superflue, nec diminute sunt assignati. Nam ut diximus in principio, triplex operatio positiva, seu factiva describitur in Scriptura, et una negativa per modum quietis, et cessationis, quæ pertinuit ad septimum diem. Qua relicta, triplex illa operatio fuit opus creationis, distinctionis, et ornatus,